

Этнічнае ва ўрбананімнай прасторы г. Добруша: пасылы, асаблівасці рэпрэзентацыі

Мезенка Г.М., Слесарава Т.П.

Установа адукацыі “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”, Віцебск

Артыкул прысвечаны аснсанню этнанімнага складніка ўрбананімнай прасторы г. Добруша Рэспублікі Беларусь, які ў 2022 г. стаў месцам святкавання XXIX Дня беларускага пісьменства.

Мэта даследавання – выяўленне пасылаў і асаблівасцей рэпрэзентацыі этнічнага ў назвах унутрыгарадскіх лінейных і тэрытарыяльных аб’ектаў г. Добруша, дадзеных у гонар прадстаўнікоў розных народаў.

Матэрыял і метады. Даследаванне праводзілася на аснове матэрыялаў Дзяржаўнага кадастравага агенцтва Рэспублікі Беларусь. Выкарыстаны метады лінгвістычнага апісання, якія заключаюцца ў адборы, сістэматызацыі і апісанні моўнага матэрыялу; метады лінгвакультуралагічнай інтэрпрэтацыі фактаў урбананіміі. У ходзе аналізу моўнага матэрыялу выкарыстоўвалася таксама комплексная метадыка даследавання, якая ўключае і элементы гістарычнага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. Вызначаюцца пасылы і асаблівасці рэпрэзентацыі этнічнага ў назвах вуліц беларускага горада. Адзначаецца, што цяпер у складзе ўрбананімнай прасторы г. Добруша выяўлена 86,2% ад агульнай колькасці ўрбананімаў з этнічнай канатацыяй этначужых беларускай урбананіміі найменняў. Падкрэсліваецца, што ўрбананімы з этнічнай канатацыяй варта разглядаць як інструмент перадачы гісторыка-культурнай інфармацыі, паколькі яны адсылаюць да пэўных гістарычных падзей і людзей, што ў іх прынамсі ўдзел. Робіцца вывад аб тым, што дадзены разрад лексікі мае патрэбу ў рознааспектным аналізе, што рэпрэзентацыя этнічнага ва ўрбананімнай прасторы ажыццяўляецца з улікам некалькіх параметраў – ступені працягласці міжэтнічных сувязей; роду/сферы дзейнасці асобы, чыё прозвішча стала асновай для называння ўнутрыгарадскога аб’екта; гендарнай прыналежнасці асобы, імя і прозвішча якой ператварылася ў назву вуліцы, завулка ці плошчы.

Заключэнне. Імёны прадстаўнікоў асобных этнасаў з-за больш цесных гістарычных кантактаў гэтых народаў сустракаюцца амаль у кожнай (беларусаў і рускіх) з вылучаных груп, іншых жа адзінкава (балгарын, башкір, в’етнамец, грузін, латыш, малдаванін, мардвін). Пры гэтым усе “этнічныя” мемарыяльныя ўрбананімы з’яўляюцца своеасаблівымі транслятарамі памяці аб людзях, якія маюць пэўнае стаўленне да тэрыторыі доследнага рэгіёна або сваё месца ў светапоглядах жыхароў Добруша, супрацьстаяць працэсу забыцця, захоўваючы інфармацыю аб сацыяльным статусе, нацыянальнасці, родзе дзейнасці тых, чыя імёны ўшанаваны ў назвах лінейных аб’ектаў.

Ключавыя словы: мемарыяльная назва, онім, урбананімікон, урбананімная прастора, рэпрэзентацыя, этнічнае, этнічная канатацыя.

(Ученые записки. – 2022. – Том 36. – С. 83–88)

Ethnic features in the urbanonym space of Dobrush: messages, features of representation

Mezenka H.M., Slesarava T.P.

Education Establishment “Vitebsk State P.M. Masherov University”, Vitebsk

The article is concerned with the comprehension of the ethnonym component of the urbanonym space of the city of Dobrush, the Republic of Belarus, which became the place of celebration of the 29th Day of Belarusian Writing in 2022.

The purpose of the study is to identify representation messages and ethnic features in the names of inner-city linear and territorial objects of Dobrush, named after representatives of various nations.

Material and methods. The research was conducted on the basis of materials of the State Registry of the Republic of Belarus. The method of linguistic description was used, which involves selection, systematization and description of linguistic material as well as the method of linguistic and cultural interpretation of urbanonymy facts. In the course of the analysis of the linguistic material, a complex research methodology was also used, which also includes elements of historical analysis.

Findings and their discussion. Messages and features of the representation of the ethnic character in the names of the Belarusian city streets are pointed out. It is noted that now 86,2% of the whole number of urbanonyms with ethnic connotation of ethnically alien to Belarusian urbanonymy names constitute the urbanonym space of the city of Dobrush. It is stressed that urbanonyms with ethnic connotation should be considered as an instrument of conveying historical and cultural information

since they refer to certain historical events and people who participated in them. A conclusion is made that this class of lexis needs a multi aspect analysis, that ethnic presentation in an urbanonym space is carried out considering several parameters: the degree of length of inter-ethnic links, the sphere of the person's activity, the gender of the person whose name became the name of a street, square or lane.

Conclusion. Due to the close historical contacts of these peoples, the names of representatives of individual ethnic groups are found in almost every single group (Belarusians and Russians) among the studied ones, others are rare (the Bulgarian, Bashkir, Vietnamese, Georgian, Latvian, Moldovan, Mordovian). At the same time, all "ethnic" memorial urban names serve as a sort of translators of memory about people who have a certain attitude to the territory of the studied region or their place in the world views of the inhabitants of Dobrush, resist the process of forgetting, preserving information about the social status, nationality, type of activity of those whose names are honored in the names of linear objects.

Key words: memorial name, onym, urbanonymicon, urbanonymic space, representation, ethnic features, ethnic connotation.

(Scientific notes. – 2022. – Vol. 36. – P. 83–88)

Адным з ключавых слоў дадзенага даследавання з'яўляецца *этнічнае* і яго дэрыват *этнічнасць*, якія ў першую чаргу маюць дачыненне да навукі этналогіі. Выразнага і агульнапрызнанага вызначэння тэрміна “этнічнасць” у этналогіі да гэтага часу не выпрацавана. Пры гэтым пад этнічнасцю часцей за ўсё разумеюць уласцівасць этнічнай супольнасці, якая абазначае яе асаблівыя адрозненні ад іншых супольнасцей, а таксама сінонім больш шырока распаўсюджанага ў навуцы паняцця *этнас*. Пачуццё прыналежнасці да пэўнага этнасу, або этнічная (нацыянальная) самасвядомасць – гэта і ёсць усведамленне свайго адзінства і адрознення ад іншых этнічных груп, або інтэгрэтыўны паказчык сацыяльна-этнічнай супольнасці, якая склалася.

Пад *урбананімнай прасторай* разумеюць сукупнасць назваў унутрыгараскіх аб'ектаў, або ўрбананімаў, горада.

У дадзеным выпадку аб'ектам даследавання стала частка ўрбананімнай прасторы горада Добруша, семантычная структура адзінак якой уключае ў сябе ў якасці адной з частак энцыклапедычнага значэння этнічную інфармацыю.

Лепей за іншыя дапамагаюць вызначыць этнічны складнік дадзенага сектара ўрбананіміі пэўнага рэгіёна мемарыяльныя назвы ўнутрыгараскіх лінейных (вуліц, завулкаў, праспектаў і інш.), тэрытарыяльных (плошчаў, рынкаў, паркаў, сквераў) і маштабных аб'ектаў, якія выступаюць найважнейшымі захавальнікамі гісторыі гарадоў. Адантрапанімная ўрбананіміка наўпрост звязана з антрапацэнтрычным уяўленнем аб свеце, бо аб'ектам яе назірання з'яўляюцца ўласныя імёны, у якіх сканцэнтравана культурнае, духоўнае жыццё не толькі некаторай асобы, названай ключавым імем, але і цэлага народа.

Праблематыка гэтай работы знаходзіцца ў рэчывы актуальных даследаванняў сучаснай анимастыкі, якія накіраваны на выяўленне этнакультурнага кампанента онімных адзінак [1].

Актуальнасць вывучэння этнічнага зместу мовы, “перакінутага” ва ўрбананімнаю прастору, вызначае неабходнасць развіцця тых аспектаў урбананімікі, якія арыентаваны на этнічны складнік значэння ўрбананімаў, што з'яўляюцца сведчаннем нацыянальна-абумоўленай спецыфікі называння галоўнага праганіста навакольнага асяроддзя – чалавека.

Антрапацэнтрычная парадыгма, што пануе ў развіцці навуковай думкі апошніх дзесяцігоддзяў, абумовіла актуальнасць анимастычных даследаванняў, прысвечаных вывучэнню нацыянальна-культурнай своеасаблівасці ўласных найменняў, паколькі гэты падыход да даследавання і апісання аниміі мяркуе зварот да чалавека як да нацыянальнай моўнай асобы (Ю.М. Караулаў), якая нясе ў сабе асаблівасці нацыянальнай культуры і ментальнасці (гл. таксама працы Ю.Д. Апрэсяна, Н.Д. Аруцонавай, А.М. Верашчагіна, В.В. Вараб'ева, В.В. Колесава і многіх іншых даследчыкаў).

Трэба адзначыць, што зараджэнне канцэпцыі імя ўласнага як адзінкі, якая акумулюе і транслюе этнакультурную інфармацыю, адносяць да сярэдзіны XIX ст. і звычайна звязваюць з працай нямецкага філologa і міфалага Я. Грыма “Пра жаночыя імёны ад назваў кветак” (1852), дзе даследчык робіць выснову, у адпаведнасці з якой жаночыя найменні з'яўляюцца рэпрэзентатарамі нацыянальнага менталітэту. Праца стала адным з першых даследаванняў, накіраваных на вывучэнне сацыякультурных і этнакультурных своеасаблівасцей асабовых імёнаў [2, с. 12].

Нельга не ўзгадаць тут і працу расійскага пісьменніка і святара М.Я. Марошкіна “Славянскі іменаслоў, або Звод славянскіх асабовых імёнаў у алфавітным парадку” (1867), у якім на прыкладзе славянскага імянога фонду была даказана важнасць асабовага імя не толькі як матэрыялу мовы, “але і як помніка поглядаў, паняццяў і ўяўленняў народных” [3, с. 6].

Аб'ектам аналізу з'явіўся ўрбананімікон горада Добруша пачатку XXI ст.

Мэта дадзенага даследавання – выявіць пасылы і асаблівасці рэпрэзентацыі этнічнага ў назвах унутрыгараскіх лінейных і тэрытарыяльных аб'ектаў г. Добруша, дадзеных у гонар прадстаўнікоў розных народаў.

Матэрыял і метады. Пастаўленыя ў гэтым даследаванні задачы вырашаюцца з пазіцыі антрапацэнтрычнага прынцыпу. Агульнай метадалагічнай асновай служаць палажэнні аб узаемасувязі і дынаміцы формы і зместу ўласнага імя як культураабумоўленай адзінкі нацыянальнай мовы. Асноўнымі метадамі, ужытымі ў працы, з'яўляюцца метады лінгвістычнага апісання, якія заключаюцца ў адборы, сістэматызацыі і апісанні моўнага матэрыялу; метады лінгвакультура-

лагічнай інтэрпрэтацыі фактаў урбананіміі. У ходзе аналізу моўнага матэрыялу выкарыстоўвалася таксама комплексная метадыка даследавання, якая ўключае і элементы гістарычнага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. Нягледзячы на праявы глабалізацыі і яе ўніфікуючае ўздзеянне на сучасныя працэсы і нацыянальна-культурную прастору, прадстаўнікі розных народнасцей імкнуцца захаваць культурную спадчыну, этнічную самабытнасць. Дыяпазон рэпрэзентацыі нацыянальна-культурнай прасторы вельмі шырокі. Аксіялагічная сістэма этнасу адлюстроўваецца найперш у лексічнай сістэме, у прыватнасці ў амастычных адзінках, у тым ліку ў назвах вуліц, паколькі любое асабовое імя з’яўляецца “ключавым сімвалам” [4, с. 44] у вывучэнні нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці чалавека. Пры ўсёй “велізарнасці культуралагічнага патэнцыялу онімаў” выяўленне этнакультурных магчымасцей аніміі, у рамках якой “культураноснымі” прызнаюцца асобныя імёны, а не ўся сістэма ўвогуле [5, с. 40], прадугледжвае даследаванні асобных урбананіміконаў, з якіх і фарміруецца онімная сістэма рэгіёна.

Пры адзінстве агульнабеларускай мадэлі ўспрымання свету кожны рэгіён і нават населены пункт мае свае спецыфічныя сімвалы і каштоўнасці, уасобленыя ва ўрбананіміі. Дзякуючы працяглым міжэтнічным сувязям, а цяпер яшчэ і інтэнсіфікацыі працэсаў «этнічнага адраджэння» [6], Гомельшчына ператвараецца ў адмысловую тапанімную прастору, ва ўрбананіміі якой ёсць назвы, утвораныя ад імён асоб розных нацыянальнасцей.

Улічваючы адсутнасць даследаванняў этнічнага складніка ўрбананіміконаў, звернемся да прац па нацыянальна-культурнай спецыфіцы асабовых імёнаў, у прыватнасці Л.І. Зубковай, на думку якой нацыянальна-культурная спецыфіка асабовых імёнаў “актуалізуецца праз канататыўны патэнцыял, назапашаны ў працэсе іх функцыянавання ў рамках пэўнай лінгвакультурнай агульнасці” [7, с. 78].

Пры гэтым параметры этнакультурнай канатацыі слова тэарэтычна вызначыць вельмі цяжка. М.Ф. Алефірэнка піша, што “...культурная канатацыя моўных адзінак застаецца амаль казачнай і ўсё яшчэ не злоўленай «жар-птушкай», якая асвятляе нябачныя грані этнакультурнай семантыкі не толькі слова, але і тэксту – мастацкага і навуковага” [8, с. 28].

Апярэджваючы аналіз абраных для даследавання ўрбананімаў, варта адзначыць, што Добруш – гэта горад, дзе зліваюцца дзве ракі – Іпуць і Хорапуць, тыя дарогі з варагаў у грэкі, якімі старажытныя продкі карысталіся не адну тысячу гадоў. Пры гэтым самым раннім з вядомых нам дакументаў, у якіх згадваецца гэтае паселішча, з’яўляецца, па дадзеных А.Ф. Рогалева, “Реестр ревизии хозяйской Гомельской волости 1560 года” [9], у якім цяперашні горад прадстаўлены як вёска з назвай *Добруша*, што пацвердзіла ў сваёй кнізе «Тапонімы распаўядаюць», спасылаючыся на геаграфічную карту XVI ст., таксама вядомы беларускі тапаніміст В.П. Лемцюгова [10].

Першыя звесткі пра назвы вуліц Добруша, па сцвярджэнні Н.А. Багамольнікавай, падаюцца ў розных гістарычных матэрыялах, што адносяцца да XVII–XVIII стст. [11, с. 9]. Вядома, што да фарміравання вулічнай сеткі горада, якое пачалося з заснавання князем Паскевічам папяровай фабрыкі, паселішча было разбіта “на 6 раёнаў, што насілі назвы па імёнах і прозвішчах домаўладальнікаў або адлюстроўвалі тапаграфічныя асаблівасці мясцовасці: *Антоніўка* (ад імя кіраўніка папяровай фабрыкі Антона Стружынскага, як неафіцыйная назва захавалася да сённяшніх дзён), *Дубіна* (раней там раслі векавыя дубы, сучасная назва *Старая Дубіна*), *Слабада* (паказвае на тып паселішча), *Уцятнік* (забалочаная мясціна), *Фёдараўка*, *Шчарбакоўка* (ад прозвішчаў заснавальнікаў)” [11, с. 8].

У сувязі з перайменаваннямі, перапланіроўкаў горада, узнікненнем новых аб’ектаў старажытныя назвы добрушскіх вуліц (*вул. Арлоўскага*, *Варанцоўская вул.*, *Галоўная вул.*, *Генеральская вул.*, *Ірынінская вул.*, *вул. Князя Паскевіча*, *Новая вул.*, *вул. Нолькена*, *вул. Старая Дубіна*, *Фельдмаршальская вул.*, *Шырокая вул.*) страціліся.

У выніку, нягледзячы на больш за пяцісотгадовае існаванне паселішча, усе цяперашнія мемарыяльныя назвы ўнутрыгарадскіх аб’ектаў – прадукт намінацыі XX – пачатку XXI ст.

Адзначым, што мемарыяльныя найменні ва ўрбананіміі наогул – выключна плён штучнай намінацыі, назвы, якія прысвоены ў выніку аднаразовага акту, характарызуюцца яснай мэтавай устаноўкай і маюць пэўныя намінатары.

Па дадзеных нашага матэрыялу, ва ўрбананіміконе Добруша, які ў XXI ст. уключае ў свой склад 148 назваў вуліц, завулкаў і плошчаў, 91, або амаль 62% ад агульнай колькасці, належыць гадонімам мемарыяльнага характару, з якіх 84 утвораны ад прозвішчаў (радзей ад імён і прозвішчаў) мужчын, і 3, што паходзяць ад імені і прозвішча або толькі ад прозвішча жанчын, якія ў пэўным сэнсе валодаюць, на наш погляд, этнічнай канатацыяй.

Аналіз сучасных назваў унутрыгарадскіх аб’ектаў, утвораных ад імёнаў і прозвішчаў прадстаўнікоў розных этнасаў, паказаў, што частотнасць іх ужывання залежыць ад некалькіх параметраў: па-першае, ад роду/сферы дзейнасці асобы, чыё прозвішча стала асновай для называння ўнутрыгарадскага аб’екта; па-другое, ад гендарнай прыналежнасці асобы, імя і прозвішча якой ператварылася ў назву вуліцы, завулка ці плошчы.

Прыкметныя адрозненні ў колькасці адзначаных у назвах этнасаў крыюцца ў ступені актуалізацыі сацыяльна значных родаў/сфер дзейнасці мужчын і жанчын, імёны якіх выкарыстаны ў якасці асновы пры намінацыі ўнутрыгарадскіх лінейных аб’ектаў.

Прадставім колькасныя суадносіны паміж групамі па сферы дзейнасці асоб, прозвішчы якіх сталі базай для ўрбананімаў, і прадстаўнікамі этнасаў асобна ў мужчынскай і жаночай падсістэмах урбананімікону Добруша ў табл. 1.

Род/сфера дзейнасці мужчын, імёны якіх ушанаваны ў назвах вуліц г. Добруша

№ п/п	Род/сфера дзейнасці	Колькасць	Працэнт ад агульнай колькасці назваў вуліц	Колькасць прадстаўнікоў розных этнасаў	Прыклады назваў
1.	Ваенныя, дзяржаўныя, палітычныя і грамадскія дзеячы, дыпламаты, рэвалюцыянеры	37	25,0	рускі – 10, яўрэй – 6, немец – 5, украінец – 4, паляк – 4, малдаванін – 3, балгарын – 1, грузін – 1, в’етнамец – 1, мардвін – 1, латыш – 1	вул. Баўмана, вул. Багдана Хмяльніцкага, вул. Ватуціна, вул. Войкава, вул. Валадарскага, вул. Вароўскага, вул. Варашылава, вул. Дзяржынскага, вул. Дзімітравы, вул. Жукава, вул. Ільіча, вул. Калініна, вул. Карла Маркса, вул. Кірава, завул. Кірава, вул. Князя Паскевіча, вул. Катоўскага, вул. Куйбышава, вул. Міхаіла Кутузава, вул. Лазо, завул. Лазо, вул. Ланге, вул. Леніна, завул. Леніна, вул. Луначарскага, вул. Міхаіла Фрунзе, вул. Арджанікідзэ, вул. Пляханава, вул. Якава Свядлова, вул. Суворавы, вул. Тэльмана, вул. Ульянава, вул. Урыцкага, вул. Хо Шы Міна, вул. Чапаева, вул. Шчорса, вул. Энгельса
2.	Паэты і пісьменнікі	24	16,2	рускі – 18, беларус – 3, украінец – 3	вул. Бялінскага, вул. Герцэна, вул. Гогаля, вул. Горкага, вул. Дабралюбава, завул. Дабралюбава, вул. Дастаеўскага, вул. Крылова, завул. Крылова, вул. Лермантава, вул. Максіма Багдановіча , вул. Маякоўскага, завул. Маякоўскага, вул. Някрасава, вул. Астроўскага, вул. Пушкіна, вул. Радзішчава, вул. Талстога, вул. Тургенева, вул. Чарнышэўскага, вул. Чэхава, вул. Шаўчэнка, вул. Якуба Коласа , вул. Янкі Купалы
3.	Заслужаныя вучоныя, касманаўты, друкары	11	7,4	рускі – 9, беларус – 1, грамадзянін ЗША – 1	вул. Вільямса, вул. Гагарына, завул. Гагарына, вул. Камарова, вул. Ламаносава, завул. Ламаносава, вул. Мічурына, вул. Скарныны , вул. Ціміразева, вул. Чалюскіна, вул. Чкалава
4.	Дзеячы мастацтва	1	0,7	беларус – 1	вул. Глінкі
5.	Удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны	11	7,4	беларус – 6, рускі – 4, башкір – 1	вул. Басянкава , вул. Бухонка , вул. Власенка , вул. Гастэлы, вул. Жэні Петранкова , вул. Крывенчанка , вул. Канстанціна Заслонава, вул. Матросава, вул. Міхалькова , вул. Раманава, вул. Хлуднева
	Усяго: 148	84	56,7		

Як відаць з табл. 1, самая высокая шчыльнасць адзінак, звязаных з прадстаўнікамі этнасаў, характэрна для першай групы назваў лінейных аб’ектаў, утвораных ад прозвішчаў ваенных, дзяржаўных, палітычных і грамадскіх дзеячаў, дыпламатаў, рэвалюцыянераў. У яе ўвайшлі прозвішчы прадстаўнікоў 11-ці этнасаў – рускіх, яўрэяў, немцаў, украінцаў, палякаў, малдаванаў, балгараў, грузінаў, в’етнамацаў, мардзвінаў, латышоў. Звяртае на сябе ўвагу тое, што гэта адзіная група з п’яці, у склад якой не ўваходзяць прадстаўнікі беларусаў (тут і ў іншых групам вылучаны паўтлустым шрыфтам).

Нельга не заўважыць і таго, што найчасцей асновамі для назваў вуліц, станавіліся імёны і прозвішчы прадстаўнікоў беларускага этнасу, якія ўваходзяць у 5-ю групу “Удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны”. Менавіта яны захоўваюць у сабе інфармацыю пра жыхароў паселішча, іх светаўспрыманне, выступаюць у якасці “транслятараў” гістарычнай памяці народа.

Астатнія групы ўключаюць у свой склад назвы, утвораныя ад прозвішчаў невялікай колькасці прадстаўнікоў этнасаў, пераважна славян.

Што да роду дзейнасці жанчын, імёны і прозвішчы якіх сталі асновай для намінацыі вуліц Добруша, то, не супадаючы па колькасці груп з “мужчынскім” разрадам (іх толькі тры пры пяці “мужчынскіх”), яны прыкметна адрозніваюцца ўзроўнем сацыяльнага статусу.

Так, найбольш сацыяльна значным у разрадзе “жаночых” найменняў аказаўся некалькі іншы набор родаў і сфер дзейнасці. У спектры характарыстык, якія адносяцца да фемінінасці, лідзіруючую пазіцыю займаюць назвы вуліц, утвораныя ад імёнаў дзяржаўных, палітычных і грамадскіх дзяячак, рэвалюцыянерак; заслужаных лётчыц і ўдзельніц Вялікай Айчыннай вайны (табл. 2).

Супастаўленне дадзеных 1-й і 2-й табліц яскрава сведчыць пра прыярытэтнасць у корпусе мемарыяльных назваў вуліц г. Добруша мужчынскага пачатку і адпаведна празмерна нізкі працэнт (2,1%) фемініных назваў вуліц, прысвоеных у гонар асоб толькі трох усходнеславянскіх этнасаў – рускіх, беларусаў і ўкраінак. Пры гэтым урбананімы, утвораныя ад імён і прозвішчаў прадстаўніц беларускага, рускага і ўкраінскага этнасаў, рэпрэзентуюць “нежаночыя” сферы дзейнасці – удзельніцы Вялікай Айчыннай вайны, рэвалюцыянеркі, лётчыцы.

Заклучэнне. Такім чынам, праведзены аналіз дазваляе прыйсці да наступных высноў.

Галоўным пасылам вывучэння этнічнага складніка ўрбананімнай прасторы любога горада, у тым ліку Добруша, з’яўляецца тое, што ў адантрапанічных урбананімах беларускага народа акумуляуюцца інфармацыя не толькі пра саміх носьбітаў імёнаў, пра стаўленне чалавека да рэальнай рэчаіснасці і свету ўвогуле, пра гісторыю і побыт народа, яго духоўныя памкненні і культурныя каштоўнасці, але і пра этнічную прыналежнасць тых, чые імёны сталі базай для намінацыі ўнутрыгарадскіх аб’ектаў.

Увасабляючы ў сабе ўзровень культурнага і духоўнага развіцця народа, спосабы ўспрымання свету, добрушская ўрбананімія прайшла доўгі шлях свайго фарміравання і на сучасным этапе адлюстроўвае грамадскія, сацыяльныя і культурныя пераўтварэнні XX – пачатку XXI ст.

Рэпрэзентацыя этнічнага ва ўрбананімнай прасторы ажыццяўляецца з улікам некалькіх параметраў – ступені працягласці міжэтнічных сувязей; роду/сферы дзейнасці асобы, чые прозвішча стала асновай для называння ўнутрыгарадскога аб’екта; гендарнай прыналежнасці асобы, імя і прозвішча якой ператварылася ў назву вуліцы, завулка ці плошчы.

Імёны прадстаўнікоў асобных этнасаў з-за больш цесных гістарычных кантактаў гэтых народаў сустракаюцца амаль у кожнай (беларусаў і рускіх) з вылучаных груп, іншых жа адзінкавыя (балгарын, башкір, в’етнамец, грузін, латыш, малдаванін, мардвін). Пры гэтым усе “этнічныя” мемарыяльныя ўрбананімы з’яўляюцца своеасаблівымі транслятарамі памяці аб людзях, якія маюць пэўнае стаўленне да тэрыторыі доследнага рэгіёна або сваё месца ў светапоглядах жыхароў Добруша, супрацьстаяць працэсу забыцця, захоўваючы інфармацыю аб сацыяльным статусе, нацыянальнасці, родзе дзейнасці тых, чые імёны ўшанаваны ў назвах лінейных аб’ектаў.

Ядро аналізаванага ўрбананімнага субполя ў жыхароў Добруша фарміруюць мемаратывы ў гонар удзельнікаў дзяржаўных, палітычных і грамадскіх дзеячаў, дыпламатаў, рэвалюцыянераў; паэтаў і пісьменнікаў.

Калаядзерную прастору займаюць назвы-прывячэнні ў гонар заслужаных вучоных, касманаўтаў, друкароў, удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, імёны якіх, на думку намінатараў, вартыя ўвекавечання.

Назва, утвораная ад прозвішча дзеяча мастацтва, камплектуе перыферыю доследнага фрагмента ўрбананіміі.

Табліца 2

Род/сфера дзейнасці жанчын, імёны якіх ушанаваны ў назвах вуліц г. Добруша

№ п/п	Род/сфера дзейнасці	Колькасць	Працэнт ад агульнай колькасці назваў вуліц	Колькасць прадстаўнікоў розных этнасаў	Прыклады назваў
1.	Дзяржаўныя, палітычныя і грамадскія дзяячкі, рэвалюцыянеркі	1	0,7	руская – 1	вул. Крупскай
2.	Заслужаныя лётчыцы	1	0,7	украінка – 1	вул. Паліны Асіпенка
3.	Удзельніцы Вялікай Айчыннай вайны	1	0,7	беларуска – 1	вул. Рымы Шаршнёвай
	Всего: 148	3	2,1		

Цяпер у складзе ўрбананімнай прасторы г. Добруша выяўлена 75 (86,2% ад агульнай колькасці ўрбананімаў з этнічнай канатацыяй) этначужых беларускай урбананіміі найменняў.

Падкрэслім, што ўрбананімы з этнічнай канатацыяй варта разглядаць як інструмент перадачы гісторыка-культурнай інфармацыі, паколькі яны адсылаюць да пэўных гістарычных падзей і людзей, што ў іх прымалі ўдзел. Таму дадзены разрад лексікі мае патрэбу ў рознааспектным аналізе.

Літаратура

1. Мезенко, А.М. Гендерная составляющая восточнобелорусской и западнорусской урбанонимии: сходства и различия / А.М. Мезенко // Наука – образованию, производству, экономике: материалы 73-й Регион. науч.-практ. конф. преподавателей, науч. сотрудников и аспирантов, Витебск, 11 марта 2021 г. – Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2021. – С. 238–239. – Библиогр.: с. 239 (3 назв.). – Режим доступа: <https://rep.vsu.by/handle/123456789/26958>. – Дата доступа: 01.09.2022
2. Степанова, Ф.В. Русский женский антропонимикон в культурно-генетическом аспекте: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. / Ф.С. Степанова. – Лесосибирск, 2006. – 191 с.
3. Морошкин, М. Славянский именовослов, или Собрание славянских личных имен в алфавитном порядке / М. Морошкин. – СПб.: Тип. 2-го Отд-ния Собственной с. и. в. канцелярии, 1867. – 213 с.
4. Гарагуля, С.И. К вопросу об антропонимической идентичности (на материале английских личных имен) / С.И. Гарагуля // Вопросы ономастики. – 2012. – № 2(13). – С. 43–52.
5. Березович, Е.Л. Русская ономастика на современном этапе: критические заметки / Е.Л. Березович // Изв. Рос. акад. наук. Сер. лит-ры и языка. – 2001. – Т. 60, № 6. – С. 34–46.
6. Стефаненко, Т.Г. Этнопсихология / Т.Г. Стефаненко. – М.: Ин-т психологии РАН, 1999. – 320 с.
7. Зубкова, Л.И. Классификация антропонимической коннотации / Л.И. Зубкова // Ономастика Поволжья: материалы XIII Междунар. науч. конф., Ярославль, 12–15 сент. 2012 г. / Ярослав. гос. пед. ун-т; под ред.: Р.В. Разумова, В.И. Супруна. – Ярославль, 2012. – С. 78–82.
8. Алефиренко, Н.Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка: учеб. пособие / Н.Ф. Алефиренко. – 2-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2012. – 288 с.
9. Рогалеў, А.Ф. Назвы Бацькаўшчыны (тапанімія Беларусі) / А.Ф. Рогалеў. – Гомель: Барк, 2011. – 216 с.
10. Лемцюгова, В.П. Тапонімы распаўядаюць. Навукова-папулярныя эцюды / В.П. Лемцюгова. – Мінск: Літэратура і мастацтва, 2008. – 416 с.
11. Багамольнікава, Н.А. Урбананімія г. Добруша / Н.А. Багамольнікава // Скарына і наш час: матэрыялы II Міжнарод. навук. канф., Гомель, 16–17 мая 2002 г.: у 2 ч. Гомел. дзярж. ун-т імя Ф. Скарыны; рэдкал.: А.А. Станкевіч (гал. рэд.) [і інш.]. – Гомель, 2002. – Ч. II. – С. 7–12.

Паступіў у рэдакцыю 26.09.2022